

POSTANOWIENIE

Dnia 27 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Małarski (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Eugeniusz Wildowicz (sprawozdawca)

Protokolant Marta Brylińska

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie **J. M. , M. C. i A. W.**

oskarżonych o przestępstwo skarbowe z art. 107 § 1 k.k.s. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 27 stycznia 2020 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść oskarżonych
od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt V Kz (...),

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L.

z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt III K (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w
mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. i przekazuje sprawę
temu Sądowi do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt III K (...), Sąd Rejonowy w L. na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 10 § 4 k.k.s. umorzył postępowanie karne skarbowe przeciwko J. M. , M. C. i A. W. o czyny z art. 107 § 1 k.k.s.in.

W uzasadnieniu wskazał, że oskarżeni swoim zachowaniem zrealizowali znamiona strony przedmiotowej przestępstwa skarbowego z art. 107 § 1 k.k.s. i in.,

jednak nie można żadnemu z nich przypisać popełnienia zarzuconych im aktem oskarżenia przestępstw z uwagi na to, że działali oni w warunkach usprawiedliwionego błędu co do prawa. Zaznaczył, że zarówno przepisy prawa, jak i orzeczenia sądów nie przedstawiały jednoznacznej, konkretnej odpowiedzi, jakie zachowanie w rozumieniu ustawy o grach hazardowych jest dopuszczalne, a jakie zabronione pod groźbą kary. Wprawdzie obecnie kwestia charakteru przepisów o grach hazardowych jest już rozstrzygnięta uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r. w sprawie I KZP 17/16, jednak Sąd Najwyższy miał poważne wątpliwości, czy ustawa o grach hazardowych może być stosowana, wydając ostateczne orzeczenie w składzie siedmiu sędziów. W tej sytuacji, zarówno oskarżony J. M. – osoba prowadząca działalność polegającą na urządzaniu gier na automatach poza kasynem, jak i oskarżone M. C. i A. W. które takiej działalności nie prowadziły, nie mieli żadnych powodów, aby uznawać, że prowadzenie takiej działalności jest sprzeczne z obowiązującym prawem. Nie można zatem przypisać im winy, albowiem nie byli oni w stanie, z przyczyn obiektywnych, rozpoznać bezprawności swego działania, zatem dopuścili się zarzuconych im czynów zabronionych w usprawiedliwionej nieświadomości ich karalności.

Od powyższego postanowienia zażalenie na niekorzyść oskarżonych złożył prokurator. Zarzucił obrazę przepisów postępowania karnego mającą wpływ na treść orzeczenia, tj.:

- art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., poprzez umorzenie postępowania bez przeprowadzenia rozprawy na posiedzeniu, a tym samym wykluczenie a priori możliwości dokonywania ustaleń faktycznych co do okoliczności czynów, w tym znamion czynów zarzuconych oskarżonym, podczas gdy z zebranego w toku postępowania przygotowawczego materiału dowodowego, opisów czynów, a także okoliczności przytoczonych w uzasadnieniu aktu oskarżenia nie wynikało, by ustawowe znamiona występków uległy dekompozycji;
- art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 10 § 4 k.k.s. polegającą na uznaniu, że czyny zarzucone oskarżonym nie zawierają znamion czynu zabronionego wskutek przyjęcia, że oskarżeni działali nie mając świadomości nielegalności organizowanej działalności, podczas gdy zgromadzony

materiał dowodowy wskazywał, iż znamiona strony podmiotowej zarzuconych aktem oskarżenia występów są kompletne, w tym również co do znamienia umyślności.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w L. zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy.

W uzasadnieniu wskazał, że zażalenie ma charakter wyłącznie polemiczny, a podniesione w nim zarzuty należy uznać za chybione. Podzielił pogląd Sądu I instancji, że oskarżeni swoim zachowaniem zrealizowali znamiona strony przedmiotowej przestępstwa skarbowego z art. 107 § 1 k.k.s., jednakże nie można żadnemu z oskarżonych przypisać popełnienia zarzuconych im przestępstw skarbowych podlegających penalizacji z art. 107 § 1 k.k.s., ponieważ działali oni w warunkach usprawiedliwionego błędu co do prawa. Podniósł, iż nie można wymagać od obywateli w czasie zarzucanego im czynu takiej znajomości i interpretacji przepisów prawnych w częściach spornych, bądź podlegających odmiennej ocenie prawnej i to w tak szerokim zakresie, która byłaby lepsza niż ówczesna wiedza i poglądy kolejnych instancji sądowych, ani tym bardziej przewidywania w czasie zarzucanego czynu. Zaznaczył, że kwestie dotyczące charakteru przepisu art. 14 ust. 1 i art. 6 ust. 1 ustawy o grach hazardowych i związanego z tym obowiązku notyfikacji projektu ustawy o grach hazardowych oraz skutków zaniechania tego obowiązku zostały jednoznacznie rozstrzygnięte uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r. w sprawie I KZP 17/16, jednak we wcześniejszym okresie budziły poważne wątpliwości interpretacyjne zarówno w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie. Oskarżeni mieli zatem prawo pozostawać w usprawiedliwionej nieświadomości co do karalności zachowania opisanego w art. 107 § 1 k.k.s. W tej sytuacji za trafne uznał stanowisko Sądu I instancji dotyczące zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. uzasadniającej umorzenie postępowania wobec oskarżonych.

Od powyższego postanowienia kasację – na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. – wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył je w całości na niekorzyść oskarżonych.

Zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd Okręgowy w L. prawidłowej oraz wszechstronnej kontroli odwoławczej i nienależytym rozważeniu i ustosunkowaniu się w uzasadnieniu orzeczenia do zarzutów podniesionych w zażaleniu prokuratora oraz wspierającej te zarzuty argumentacji, w następstwie czego doszło do utrzymania w mocy wadliwego postanowienia sądu meriti, wydanego z rażącym naruszeniem przepisów prawa materialnego i procesowego, tj. art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. oraz art. 10 § 4 k.k.s., opartego na błędnym poglądzie, że zachodzą podstawy do umorzenia postępowania na posiedzeniu bez przeprowadzenia rozprawy wobec wadliwego przyjęcia, iż oskarżeni J. M. , M. C. oraz A. W., wskutek wyrażanych w orzecznictwie wątpliwości odnośnie charakteru przepisów art. 6 ust. 1 i art. 14 ust. 1 ustawy o grach hazardowych oraz konieczności ich notyfikacji Komisji Europejskiej, dopuścili się zarzuconych im czynów pozostając w usprawiedliwionej nieświadomości ich niekaralności, podczas gdy prawidłowa ocena przesłanek wynikających z art. 10 § 4 k.k.s. wymagała przeprowadzenia dowodów na rozprawie, a następnie ich oceny wartościującej, co wykluczało umorzenie postępowania na posiedzeniu.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w L. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, stąd jej rozpoznanie i uwzględnienie w całości na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Rację ma skarżący, że Sąd odwoławczy nie wywiązał się w sposób właściwy z obowiązków kontrolnych, jakie nakłada na niego przepis art. 433 § 2 k.p.k.

Prokurator w zażaleniu zarzucił zaskarżonemu postanowieniu Sądu Rejonowego w L. uchybienie związane z błędnym przyjęciem, że zachodzą

podstawy do umorzenia postępowania na posiedzeniu bez przeprowadzenia rozprawy oraz błędnym poglądem, iż oskarżeni J. M., M. C. oraz A. W., wskutek wyrażanych w orzecznictwie wątpliwości odnośnie do charakteru przepisów art. 6 ust. 1 i art. 14 ust. 1 ustawy o grach hazardowych oraz konieczności ich notyfikacji Komisji Europejskiej, dopuścili się zarzuconych im czynów pozostając w usprawiedliwionej nieświadomości ich niekaralności (art. 10 § 4 k.k.s.). Oba te zarzuty skarżący szczegółowo uzasadnił, przedstawiając argumenty, które jego zdaniem wskazują na naruszenie przez Sąd pierwszej instancji wskazanych w zażaleniu przepisów prawa. W tej sytuacji obowiązkiem Sądu odwoławczego, wynikającym z art. 433 § 2 k.p.k., było wnikliwe rozważenie tych zarzutów, poprzez rzetelne odniesienie się do zarzutu niewłaściwego rozpoznania sprawy na posiedzeniu oraz zarzutu przedwczesności i niedopuszczalności umorzenia postępowania wobec oskarżonych z uwagi na brak podstaw do przyjęcia, że nie popełnili oni przestępstwa skarbowego z art. 107 § 1 k.k.s., ponieważ działali w usprawiedliwionej nieświadomości jego niekaralności. Realizując ten obowiązek, Sąd odwoławczy powinien w uzasadnieniu postanowienia wykazać konkretnymi, znajdującymi oparcie w ujawnionych w sprawie okolicznościach argumentami, dlaczego zarzuty te uznał za niezasadne (art. 457 § 3 k.p.k.).

Lektura uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Okręgowy w L. nie dopełnił tego obowiązku, gdyż w istocie nie rozważył należycie zarzutów podniesionych w zażaleniu prokuratora. Sąd ten w ogóle nie odniósł się do pierwszego zarzutu zażalenia (zarzutu niewłaściwego rozpoznania sprawy na posiedzeniu), a rozważając drugi zarzut zażalenia uczynił to w oderwaniu od okoliczności faktycznych sprawy, bowiem pominął czas popełnienia czynów zarzuconych oskarżonym, błędnie przy tym uznając, iż zmiana treści art. 14 ust. 1 ustawy o grach hazardowych, po notyfikowaniu projektu ustawy o zmianie ustawy o grach hazardowych Komisji Europejskiej z dniem 3 września 2015 r., nastąpiła po dacie czynów zarzuconych oskarżonym objętych aktem oskarżenia, co wykluczało zastosowanie art. 14 ust. 1 ustawy o grach hazardowych w kształcie obowiązującym przed dniem 3 września 2015 r. w postępowaniu karnym o przestępstwo skarbowe z art. 107 § 1 k.k.s.

Bez wątplenia zaś nieuprawnionym było rozpoznanie sprawy na posiedzeniu, kiedy to w postępowaniu przygotowawczym oskarżeni J. M. i M. C. odmówili składania wyjaśnień, oskarżona A. W. w swoich wyjaśnieniach nie powoływała się na okoliczności, które Sąd I instancji przyjął jako podstawę rozstrzygnięcia, a w postępowaniu sądowym składanie wyjaśnień przez oskarżonego J. M. zostało przerwane. W tej sytuacji, dla oceny czy oskarżeni faktycznie działali w błędzie określonym w przepisie art. 10 § 4 k.k.s., istotne znaczenie – jak słusznie wskazuje skarżący – miało odebranie wyjaśnień od wszystkich oskarżonych, co mogło nastąpić tylko na rozprawie, a następnie przeanalizowanie ich w kontekście pozostałego zgromadzonego materiału dowodowego, przy umożliwieniu inicjatywy dowodowej oskarżycielowi, albowiem jedynie taki sposób procedowania dawał podstawę do wydania prawidłowego rozstrzygnięcia w tej kwestii. Tymczasem, Sąd Rejonowy taką ocenę przeprowadził na posiedzeniu, umarzając postępowanie w trybie art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k., a Sąd odwoławczy, mimo zarzutu prokuratora w tym zakresie, taki sposób procedowania zaaprobował. W konsekwencji doprowadziło to do dalszych, wadliwych czynności Sądu meriti, a mianowicie teoretycznych li tylko rozważań w zakresie działania oskarżonych w warunkach błędu z art. 10 § 4 k.k.s.

Rozważania te Sąd odwoławczy zaaprobował i uznał za trafne przyjęcie, iż oskarżeni działali w warunkach błędu z art. 10 § 4 k.k.s., natomiast w żaden sposób nie odniósł się do drugiego zarzutu zażalenia oskarżyciela publicznego, wskazując lakonicznie, iż argumentacja podniesiona przez prokuratora ma wyłącznie charakter polemiczny i nie zasługuje na uwzględnienie. Jak słusznie wskazuje skarżący, Sąd ten podnosząc w uzasadnieniu kwestię braku notyfikacji przepisów ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych Komisji Europejskiej do rangi „kluczowej kwestii”, jaka legła u podstaw rozstrzygnięcia stanowiącego przedmiot kontroli odwoławczej, pominął to, iż pomimo, że Sąd I instancji poczynił odnośnie powyższego zagadnienia szereg uwag dotyczących wątpliwości co do możliwości stosowania przepisów tej ustawy w kontekście art. 10 § 4 k.k.s., to jednak inne były powody umorzenia postępowania. Postanowienie Sądu Rejonowego, co wynika wprost z treści jego uzasadnienia, nie opiera się na ustaleniu, że pociągnięcie kogokolwiek do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 107 § 1 k.k.s. jest niemożliwe z uwagi na brak notyfikacji ustawy o grach hazardowych, ale na

ustaleniu, że oskarżeni działali w warunkach błędu co do prawa, to jest podjęli działanie karalne, którego karalności byli w sposób usprawiedliwiony nieświadomi. Akcentując problem braku notyfikacji, Sąd ten stracił też z pola widzenia, iż zdarzenia będące przedmiotem osądu miały miejsce po dniu 3 września 2015 r., a zatem po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 12 czerwca 2015 r. nowelizującej ustawę o grach hazardowych. Przepisy tej ustawy, w tym znowelizowana treść art. 6 i art. 14 ustawy o grach hazardowych zostały notyfikowane Komisji Europejskiej w dniu 5 listopada 2014 r., co powoduje, iż zawarte w zaskarżonym postanowieniu uwagi dotyczące braku notyfikacji przepisów ustawy o grach hazardowych obowiązujących w dacie popełnienia czynów zarzucanych oskarżonym są bezprzedmiotowe.

W tej sytuacji podzielić należy pogląd skarżącego, iż w ramach kontroli odwoławczej rażąco naruszono normujące ją przepisy prawa procesowego, bowiem Sąd odwoławczy nie rozważył należycie w jej toku zarzutów podniesionych w zażaleniu prokuratora oraz wspierającej te zarzuty argumentacji, co doprowadziło do zaaprobowania wadliwego, z naruszeniem art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. sposobu procedowania Sądu I instancji i bezpodstawnego zaakceptowania, że oskarżeni J. M. , M. C. i A. W. działali w warunkach określonych w art. 10 § 4 k.k.s. Postąpienie takie doprowadziło do utrzymania w mocy niezasadnego, albowiem wydanego z rażącym naruszeniem wymienionych przepisów postanowienia Sądu Rejonowego w L. , na mocy którego umorzono prowadzone przeciwko oskarżonym postępowanie karne na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 10 § 4 k.k.s.

W świetle powyższego, podniesiony w kasacji zarzut rażącego naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. jest zasadny. Wpływ wyżej wymienionych uchybień na treść zaskarżonego postanowienia bez wątpienia jest istotny, co czyni koniecznym uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w L. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania wobec możliwości wydania orzeczenia odmiennie rozstrzygającego w przedmiocie odpowiedzialności J. M. , M. C. i A. W. za zarzucane im czyny z art. 107 § 1 k.k.s. i in.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.